

HERVEY ALLEN: ANTHONY ADVERSE.

Irta: Szinnyei Ferenc.

Amerikai író regénye, mely 1933 óta angolul, svédül, norvégul, dánul, finnül, németül, olaszul s franciául több mint egy millió példányban forog közkezen. A világlátott író, ki a világháborúban is résztvett, több mint egy évtizedig gyűjtötte hozzá az anyagot s négy és fél évig írta a Bahama-szigetek körül hajózva. A regény terjedelme hatalmas (1232 lap) s értéke a reklám-cikkek szerint szintén az: «a modern regényirodalom egyik leghatalmasabb alkotása», az Amerikában régóta várt «nagy» regény. Mindez legyen mentségünk arra, hogy kissé hosszabban foglalkozunk ezzel az óriási méretű s s állítólag nagybecsű munkával.

Három kötetre és kilenc részre oszlik külön címek alatt. Ezek a furcsa címek zavaros képszerűségükkel némi bizalmatlanságot keltenek bennünk. Az első kötet címe: A fa gyökere, a részek címei pedig: Melyben a mag belehull a varázserdőbe, Melyben a fa gyökerei napvilágra kerülnek, Melyben a fa gyökerei felszakadnak (mindezek a hős életét szimbolizálják). A második és harmadik kötetben már bronz-fíú a hős jelképe (Az érc megkapja a szükséges ötvényt, a bronz tűzbe kerül stb.), az utolsó cím azonban megint fáról beszél: A fát kivágják (a hős halála). De hagyjuk a rosszul választott címeket s lássuk a tartalmat a lehető legvázlatosabban. Még így is hosszúra nyúlik, de rá is világít a regény jellemére.

1775-ben Don Luis őrgróf, a dúsgazdag spanyol diplomata Livornóban megismeri palotája bérlőjének, a gazdag skót kereskedőnek, Bonnyfeathernek szép leányát, Máriát s feleségül veszi. Az idősebb férjet eleinte a köszvény tehetetlenné teszi s Mária Versaillesban megismerkedik a szintén skót származású gárdatiszttal, Denis Moorral, ki utána utazik Auvergne-be, hol Don Luis a köszvényét gyógyítja. A két fiatal szívét halálos szerelem fűzi össze, szökni akarnak, de a férj az utolsó pillanatban megakadályozza jól kidolgozott tervüket s áldott állapotban lévő feleségét dühösen hurcolja az Alpokon át olaszországi birtoka felé. Mária egy kis alpesi faluban fiút szül és meghal. Don Luis a nyomukat követő Denist párbajban megöli, a csecsemőt pedig egy Livorno melletti apáca kolostorba csempészi, hogy legalább ne haljon meg keresztetlennül. Itt a kis árva névtelent Anthonynak keresztelik s az öreg apácák egy parasztasszonnyal és a jezsuita Xavier atyával együtt fölnevelik. Az eszes kisfiú megbarátkozik Udneynek, az angol konzulnak leánykájával, Florence-szel, ki házukba is elviszi. Udney és Xavier atya beszerzik Bonnyfeather üzletébe isznak. A fiú Mária hasonmása, egy kis Madonna-szobor pedig, mely anyjáié volt s vele együtt került a kolostorba, majdnem bizonyossá teszi, hogy a kisfiú Bon unokája (Don Luis csak annyit mondott apósának annak idején, hogy nejét és fiát az Alpokban eltemette). A nagypapa titokban tartja sejtelmét, de mint fogadott gyermekét nevelteti Anthonyt, kinek a furcsa Adverse (szerencsétlen vagy ellentétes) nevet adják vezetéknevül. A nagy kereskedőházban maga a művelt nagypapa s egy rousseauista, rajongó francia folytatják nevelését. Anthony nagyerejű, nagyműveltségű, bámulatos nyelv-

ismeretű, szép ifjúvá fejlődik. Legjobban szereti Angelát, kis játszótársát, ki azonban csakhamar eltűnik szeme elől. Szoros barátságot köt Nolte Vincenttel, egy német kereskedőház örökösével s a gazdag fiúk mulatós életét éli vele együtt. Angelát mint kezdő énekesnőt találja fel, boldog szerelemben egyesülnek, de újra elszakadnak egymástól. A francia forradalmi események s Napoleon tetteinek hírére az öreg kereskedő külföldön helyezi el tőkéit s üzletét feloszlatja. Anthony téve meg örökösének. Mire Napoleon bevonul Livornoba, már mindent elrendezett. Anthony újra találkozik a bájos Udney Florence-szel, ki titokban vonzódik hozzá, de már másnak jegyese. Anthony nagyapja megbízásából Havanába hajózik egy nagy üzleti követelés miatt, melyet a Gallego rabszolgakereskedő cégen kell behajtania. A kis Madonna-szobrot magával viszi, később is mindig vele van haláláig. Ez nem vallásosság nála, hanem megszokás vagy inkább babona. Valahogyan a lelkiismeretnek, jobb érzéseknek is szimboluma volna, de nem tud igazán azzá válni. Folytonos szerepeltetése erőltetett. (I. kötet.)

Először Genovát érintik, hol Xavier atyának elmondja élettörténetét, amit az gyónásnak tekint s meg akarja áldoztatni nagy útja előtt, de Anthony úgy érzi, hogy ezt nem teheti meg. Elérkeznek Kuba szigetére, Havanába, hol Carlo Ciboval, cégük gazdag ágensével barátkozik meg. A kövér s erdetien bölcselkedő epikureus kitűnő üzletember s Anthony vele együtt dolgozik a nagy követelés bonyolult behajtásán (mindenféle kerülő utak, vesztegetések). Bejut a spanyol kormányzó udvarába, hol barátként fogadják s Dolores, egy előkelő és dúsgazdag leány beleszeret. Anthony is rajong érte, de kénytelen Afrikába utazni, hol a Gallego-cég nagy telepe van. A kormányzóval titkos megállapodást köt nagy rabszolgatömegek szállítására, viszont az hivatalosan a kezére jár. Gallegók hajóját hatósági erőszakkal foglalja el s ezen kel át az óceánon. Az egész legénység ellensége, csak hű szolgájában s a maga energiájában bízhatik. Velük utazik François testvér, a szegény franciskánus, kit a körültekintő kormány buzgó apostolkodása miatt száműzött. Most szabályszerű, régi tengeri kalandregény következik: a sárgaláz borzalmi, a hajót kísérő cápa, mely felfalja a kapitány kedvencét, kit áldozatul dob-nak neki, borzalmas vihar, szélcsend, matrólázadás. A hajó felfelé halad egy nagy afrikai folyón s megérkezik a telepre. Újabb kalandok: a fellázadt legénység eltávolítása a hajóról, további támadásaik és pusztulásuk. Anthony az elhalt Gallego rabszolda-telepét birtokába veszi s éveig él Afrikában mint rabszolgakereskedő spanyol félvér intézőjével, ennek szép hugával, Nelétával, kihez forró érzéki szerelem fűzi és François testvérrrel, ki néger gyerekeket térít meg és oktat. Ez az exotikus élet is tele van izgalommal és kalandos élményekkel: a rabszolgakereskedés kegyetlenségei, vadász- és halászálet egy tengeri szigeten, vérfagyasztó harc a krokodilusokkal és a maláriával, mely majdnem megöli, félév a hegyek közt egy nemes arab főnök birodalmában, ezalatt a néger varázslók harca François testvér ellen, kit saját keresztjére feszítenek föl, majd a keresztény Istenen diadalmaskodó feketék halomra ágyúzása. Végre haldokló nagyapja hajót küld érte. Anthony legyőzi a vad Neléta szerelmi varázsát s abbahagyva az emberkereskedést, mellyel nagy vagyont szerzett, visszatér Livornoba. (II. kötet.)

Ugyanakkor érkezik oda igen hosszú idő után Don Luis is, ki meglett kora ellenére még mindig energikus és ravasz diplomata. Megtudja, hogy mi lett a sorsa Mária gyermekének. Gyűlölete felébred és bosszúterveket forral. Vincent, aki azóta tekintélyes bankár lett, örömmel fogadja barátját s

bevonja nagy pénzügyi terveibe. Együtt indulnak Párisba. Pisában meglátogatja az öreg Bonnyfeather sírját. Az Alpokon áthaladtukban Don Luis a mélységbe akarja taszítani hintójukat, de gaz tervét meghiúsítja Anthony ébersége. Strassburghban Vicent rokonainál víg napokat töltenek. Franciaországban zavaros, háborús világ fogadja őket, lovaikat elrekvirálják, francia kocsisukat besorozzák. Nogentban magához Napoleonhoz fordulnak panaszukkal s érdekes beszélgetést folytatnak a nagy emberrel. Megismerkednek Staëlné fiával, később Párizsban Talleyranddal és Ouvrard bankárral óriási, messzeágazó pénzügylet terveit dolgozzák ki. Innentől kezdve ennek a nagy pénzügyi manővernek bonyodalmai túlságosan nagy teret foglalnak el a mesében s akár csak Balzac regényeiben, nem egyszer próbára teszik az olvasó türelmét. Anthony közben Londonba rándul ebben az üzleti ügyben és ott elhelyezett örökségének s Afrikában szerzett vagyonának folyósítása céljából. Barátságot köt Rothschild Nátánnal s futó szerelmi viszonyt egy egyszerű kis angol leánnyal, kit azután gazdagon kiházasít. Amsterdamban viszontlátja Florencet, ki nem boldog és gyermektelen, Párizsban pedig Angelát, ki már világhírű énekesnő és Napoleon kedvese. Itt tudja meg, hogy Angelának szép kis fia van (livornoi idilljük emléke). Szerelmük fellobban s titkon boldog heteket töltenek együtt. El akarja venni Angelát, egyetlen igazi szerelmét, de az nem tud elszakadni a művésztől, inkább a kis Tónit adja át apjának, ki azt Düsseldorfba küldi Vicent asszony-hugához (többet nem szerepel a regényben). Ouvrarddal Spanyolországba utazik, elkerüli Don Luis második gyilkos merényletét, a királyi udvarban találkozik Dolores-szel, ki egy öreg spanyol grand felesége és Mexikóban lakik. Születése titkát megtudhatná Don Luistól, de kitér előle (sohasem is tudja meg). A nagy üzlet érdekében Lousisziánába hajózik s New-Orleansban telepszik le. Bankot alapít, a nagy ezüstszállítást közvetíti (kalózokkal szövetkezve), ültetvényes lesz a később elveszi az özvegyé lett Florencet, kitől kis lánya születik. Óriási birtokukon gazdálkodnak, gyárat alapítanak. Tevékeny, boldog életet élnek, még rabszolgáik is boldogok. Ekkor borzasztó szerencsétlenség éri: háza leég s a tűzben felesége és kis gyermeke is elpusztul. Megrendült lélekkel otthagya mindenét s az őserdőbe menekül néhány társával. Vadász, nomád életet él, majd egészen magára marad kutyájával s egy barlangban lakik három évig, mint egy ősember kezdetleges fegyvereit és szerszámait maga készítve. Indiánok, majd spanyolok fogják el. Az agg Don Luis hatalmába kerül, ki most Mexikó egyik tartományának kormányzója. A bosszúálló vén ember utolsó tette halála előtt, hogy a gyűlölt fattyút a Szent Lázár leprakórházba hurcoltatja. Fogolytársaival rettentő viszontagságok között vándorol odáig. A sok megpróbáltatás vasszervezetét nem tudja megtörni, lelkét pedig mind jobban megtisztítja, nem marad benne egyéb békénél, jóságnál és szeretetnél. A leprások közt is boldogan él, jótévőjük és szerető ápolójuk lesz. Ez a lelki megtisztulás legszebb befejezése lenne a hősnő hányatott életének, de a szerző jónak látja még harmadik szerelmével, Dolores-szel is összehozni. A még mindig szép özvegy kiment a leprások közül, felesége lesz, óriási birtokok urává és két leány apjává teszi. Végül egy nagy fa kivágása közben sebzi magát halálra. Ezt a nem szerencsés befejezést még egy epilógussal is megszerzi az író, melyben elmondja, hogy a Madonna-szobrot protestáns gyarmatosok találják meg s célpontnak használva szétlövik. (III. kötet.)

Ez a hosszú s mégis hézagos mesevázlat, noha tömérdek epizód és mel-

lékszereplő maradt ki belőle, fogalmat adhat a mese túlságos kalandszerűségéről. A regény a régi kalandos történetek egyenes leszármazottja, az újabbak közül Dumas, Sue s más francia romantikusok regényeinek közeli rokona. Nem szerves kompozíció, mint látjuk, csak egy élet eseményeinek laza sorozata a bölcsőtől a sírig, csupa véletlen és esetlegesség. Nem igazi életrajzi regény, mert nem a hős lelki fejlődése, formálódása a fontos benne. A külső események uralkodnak itt, melyek a hőst folytonosan előre taszítják akarata és sokszor megfontolása ellenére. Mire való mindez? — kérdi önmagától Anthony. — Miért száguld ezen a világon át, nagy sebességgel, láthatatlan és titokzatos cél felé? . . . Mi az értelme, mi az oka mindennek?» Kérdésére nem felel senki és semmi. Iránytű nélküli lélek, melyet sem bölcelet, sem vallás nem igazít útba. Istenben s a lélekben hisz, legalább sokat emlegeti őket, de komoly következtetéseket nem von le homályos hitéből. E helyett valami langyosan jóindulatú humanizmus, igazi hit nélküli felebaráti szeretet tölti el, de csak koronként, mikor mozgalmas élete és üzletei megengedik neki a magábaszállás luxusát. A rabszolgakereskedés pl. olykor útálattal és lelkifurdalással tölti el, de azért nagy szakértelemmel folytatja s szép vagyont szerez vele. Élete vége felé a csapások megtisztítják, szinte a szentek nagy lelki harmóniájáig emelkedik, de azután megint csak folytatja bajlakodó, kicsinyes emberi életét, melynek egy ostoba véletlen vet vératlan végét.

A reklám szerint «minden idők egyik legrokonszenvesebb, legemberibb regényhőse». Merész állítás, melyet a mondtak után nem írhatunk alá. Rokonszenves és emberi hős csak az lehet, kit az író emberformáló művészete igazán élő alakká tud tenni. Ez nem sikerült a szerzőnek. Anthony tipikusan romantikus regényhős: szép, nagyerejű, nagyeszű, nemeslelkű, szinte mindentudó: kiválóan művelt, sok nyelven beszél, kifogástalan gavallér, éleseszű üzletember, kitűnő tengerész (a hajót ő vezeti Havanába), bátor, tettekéssz, ki a legkritikusabb körülmények s a legyőzhetetleneknek látszó akadály ellenére is meg tudja valósítani terveit. Ezek a tulajdonságok azonban csak kívülről vannak ráaggatva a hősrre, ki roppant életrealitása és aktivitása ellenére sem igazán élő alak. Üres belül, akár csak Monte Christo. A szerző is érzi ezt és modern lélekrajzokkal próbálja élővé varázsolni hősét s elmélyíteni jellemét, de ez sem mindig sikerül neki. Az első kötetben, mely a legsikerültebb és legértékesebb része a regénynek, még igen finom rajzait adja a gyermek és ifjú lelki fejlődésének, de a külső világnak visszatükröződései a hős lelkében később mind gyérebbek lesznek s szinte elvesznek a kalandoknak és a pénzcsinálás eseményeinek kavargásában. Ez a kavargás pedig nem pótolhatja egy igazán emberi és ennél fogva érdekes regényhős jellemének meseformáló és központosító erejét. Erre pedig igen nagy szükség volna ilyen, külsőségekkel telezsúfolt mesében. Tömerdek benne a sikerült, de önmagáért való epizód, leírás és alak s ez fárasztóvá lesz. A sok alak közül, kik felbukkanak, egy ideig szerepelnek, azután legtöbbször végképen letűnnek, alig van igazán jól megrajzolt s így érdekes jellem. Mindebből kevesebb többet ért volna.

Az kétségtelen, hogy az írónak éles megfigyelő tehetségéből és megjelenítő képzetéből eredő realizmusa a magában véve elcsépelet romantikus történetet csodálatosan eleven környezetbe tudja helyezni. Ez a színes, plasztikus, hangulatos környezetrajz a regény legnagyobb értéke, ez igazán élő benne, élőbb mint a mese és alakok. A kolostor udvara, hol a kis Anthony felnövekszik, a régi palazzóban működő kereskedőház, az elhagyott jezsuita-

kolostor elvadult kertjével, a régi Livorno tarka élete csupa szín és hangulat. Az exotikus havanai, afrikai, északamerikai, tengeri leírásokban a színek még ragyogóbbak, a korrajzi részletek: a kocsin-utazás, a régi fogadók, városok élete, a havanai előkelő körök, a spanyol királyi udvar aranyos pompával takart erkölcsi romlottsága, Napoleon rövid időre felbukkanó, de nagy erővel megrajzolt alakja környezetével együtt, a pénzberek rideg önzése, mellyel kihasználják a háborús idők pompás lehetőségeit, a rabszolgakereskedés technikája, a leírások caridad-ünnepe stb. — mind kitűnőek s nagy tanulmánnyal készültek.

Olyan ez a regény, mint egy barokk-épület belseje: kápráztató aranyozás, a festmények és szobrok túlságosan izzó színei és megdöbbenően realiztikus plasztikája, lenyűgöző pompa, a részleteknek nyomasztó gazdagsága. Az ilyent megsodáljuk, de nem szeretnénk benne lakni.

Hervey Allen kétségkívül nem mindennapi tehetség, ki regényébe — mint láttuk — sok mindent ad a mai olvasónak: regényes mesét, realizmust, fantasztikumot, némi misztikumot és problémakutatást, finom erotikumot, történelmet, exotikumot, még humort is. Nem csodálhatjuk, hogy regényét milliók olvassák és fogják is olvasni, de a komoly bírálóknak meg kell állapítania, hogy a szerző igazán «nagy» regényét csak ezután fogja megírni.

Joseph Peyré: Sang et lumières.
(Az idei Goncourt díjas.)

Az 1935 decemberében harmincharmadszor kiosztásra kerülő Goncourt-díj nem ismeretlen szerzőt jutalmazott, amikor a tizes bizottság Joseph Peyré spanyoltárgyú regényének juttatta ezt az egyik legjelentősebb irodalmi kitüntetést. A fiatal regényíró néhány év alatt már többször magára vonta a díjakban gazdag francia élet figyelmét, sivatagi regényeivel elnyerve a prix de Char-tage-t és a még komolyabb megbecsülésnek örvendő Renaissance-díjat. Természetes tehát, hogy azok a kritikusok, akik csorbíthatatlanul szeretnék megőrizni a Goncourt-díj felfedező erejét, nincsenek túlságosan megelégedve a Tizek döntésével és díjgyűjtő szenvedéllyel vádolják meg az új laureátust. Pedig Joseph Peyré a most kibontakozó regényíró-nemzedéknek kétségkívül egyik legértékesebb tagja. Nem az egyikönyvű írók közé tartozik, akik egyetlen élmény varázslatában élnek ki lelkük teremtő szépségét, ismételve és módosítva egy-egy állandó motivumot, nem az álgényírók közé, akiknek minden

írása csak vallomás, csak tulajdon életük dokumentuma. Joseph Peyréből nem hiányzik az a tehetség, amely az abszolút értelemben vett regény elengedhetetlen feltétele: az alkotó képzelet s a képzeletszülte alkotást tárgyas rendbe kivetítő és rögzítő erő.

Ez a tehetség biztosítja csupán a változatos témák eseményszerű megoldását s ami még fontosabb, a témával felvetett és általa meghatározott lelki atmoszféra saját törvényű ábrázolását, a szereplők független lelkiéletét. Természetes azonban, hogy a hajlam és az érdeklődés még a külső valóságban komponáló regényírónak is megszabja a lehető problémák határát. Joseph Peyré-t, ezt a beteges, gyenge fizikumú embert, az élménybeli kiegyenlítés ténye folytán például olyan hősök érdeklik, akik egy-egy próbárahívó, vagy tragikus pillanatban a testi és lelki erők együttműködésének legnagyobb teljesítményét tudják nyújtani. Tehát a katonák, vagy a legtágabb értelemben vett sportemberek. A veszéllyel szembeszálló férfias akaratsnak varázslata iratta meg Peyré-vel a

Szahara-trilógiát (L'Escadron blanc, Le Chef à l'étoile d'argent, Sous l'étendard vert), amelynek érdekessége, hogy a mind a három könyv Afrikától távol, tisztán elbeszélése épített belső látomásból született. És hasonló hősiességnek tisztelete, hősiessége, amely nem is egyéni kihívásból, hanem a tények kényszerítő erejéből fakad, ragadja ki a bikaölők mézárós-átlagából azt a torerót, akinek történetét a Sang et lumières beszéli el.

Madrid, a bikaviadalok szent városa, amelyen át-átsöpör az 1933-as forradalmi hullám, a téli eső szomorúságával fogadja a don José név spanyol álarca alá bujtatott Joseph Peyré-t, aki egy anarchista összetűzés forgatagában régi barátjával, Ricardo Garcíával találkozik. Ricardo Garcia a kilencszázharmincas évek egyik leghíresebb torerója, nyugtalanító, ideges férfiszépség, férfi Greta Garbó, akit azonban már néhány év óta a balszerencse kísér. Többszöri súlyos sérülése nem annyira testét tette tönkre, inkább idegrendszerét ásta alá, amely egyébként is felörlődött a halállal annyiszor farkasszemet néző feszültségben. Egyfajta beteges félelem fejlődött ki Ricardóban mindennel szemben, ami arénára, bikákra vonatkozik. Így látjuk őt a regény kezdetén, életkedvében, akaratában megtörtén, amint két asszony között hanyódva, azzal a gondolattal foglalkozik, hogy soha többé nem lép a porondra. Két asszony között hanyódva, mert felesége is van, a tüdőbajos Nieves, aki nem messze Madridtól egy szanatóriumban sorvad és van szeretője is, a platina-szőke, önző és szeszélyes Mariléna, akivel Mexikóban találkozott. Azóta nem tud elszakadni tőle. És egyszerre megindul a lavina, amely a küszködő, kapálózó embert a halál elé sodorja, hogy akarata ellenére is hőssé legyen. Vagyonkezelője ravasz spekulá-

cióival egyre-másra csapja be és mikor Ricardó elbocsátja, a szenvedélyes spanyol felbuztatja a szindikalista parasztokat, hogy égenség föl a toreró egész birtokát. Értékpapírjai a forradalmi zuhanásban befejezik Ricardó vagyonának összemorzsolódását, amihez persze Mariléna szeszélyes költekezése is hozzájárul. Ricardó helyzete menthetetlen. Mert Marilénát szereti, de csak úgy tarthatja meg, ha pénze van. És hogy pénzt szerezzen, vissza kell térnie az arénába. Nem túlságosan kedvező az a hangulat, amellyel a sápra hiába váró újságok és az általuk feltűzelt nép Ricardó új szereplését fogadják. A vidéki edzés és a próbaviadalok sem biztatnak sok sikerrel. De Ricardó teljesen Mariléna szuggesztíója alá kerülve, minden irtózata ellenére is vállalja végzetét. Itt kissé ellanyhul a regény tempója, de azután az expozíció lendületes drámaiságával közeledünk a nagy jelenethez. Fehér ruhában, sápadtan áll Ricardó végre szemtől-szembe a leszegett fejű bikával a madridi porondon. S ahogy kezében megvillan a kard, nem Mariléna szeretője készül a halálos döfésre. Hisz akkor könnyű kis csalással vagy veszélytelenebb támadási pontot választva épségben kereshette volna meg a szerződésben kikötött összeget. Hanem az a férfi, az a Ricardó, aki vakmerően, egész életét kockára téve szerezte meg mindig és akarja most is a győzelmet megszerelni, visszahódítva a körülötte ordító tömeget is, amely egyszerre, a vérszagtól megháborodva, kegyetlenebbül fordul ellene, mint ez a bika, ez az alattomosan lihegő szörnyeteg. A tömeg üvölt, a tömeg követel. Azt kiáltja kórushan mennydörögve, hogy a toreró balról támadja meg a bal felé öklelő bikát. Ez a támadás pedig biztos halált jelent.

Lenyüggő erő árad ebből a ropant égséggé fogott aréna-jelenet-

ből, amely művészileg a regény leg-sikerültebb részlete. A toreróról egyszerűre lefoszlik minden külső, foglalkozás adta színes járulék, elhalványul a küzdelem hitvány és értelmetlen volta, csak az ember áll előttünk, aki megroskadva is végighurcolja a ráakasztott feladatnak súlyát. S hogy Blasco Ibanez Vérző arénája és Montherlant Bestiaires-je után merte és tudta Peyré az ember és állat viaskodásának szinte szimbólumig emelkedő képét megfesteni, nemcsak művészi öntudatra, hanem komoly és kétségbevonhatatlan tehetségre vall.

Semjén Gyula.

François Mauriac: A tűzfolyam. A könyörületes esők. Franklin Társulat kiadása.

Ma — mikor Mauriacnak már majdnem minden regényét anyanyelvünkön olvashatjuk, annyi kisebb-nagyobb tanulmány és kritika után — nem szükséges Mauriac jelentőségét vitatnunk. Örömmel fogadjuk Le Fleuve du Feu és a Baiser au Lépreux magyar kiadását s hangsúlyozzuk, hogy Mauriac teljes Comédie Humaine-jét meg kell magyarul szólaltatni, mert csak így ismerheti meg olvasóközönségünk annak a kivételes írónak egész széles skáláját, első pillanatra talán szűkkörű, valójában azonban csodálatosan gazdag világát. A tűzfolyamban — mely egyszerűségével egy Racine-tragédiára emlékeztet — a mauriaci világ két megszállottjával ismerkedünk meg. A mauriaci emberben mindig van valami a monstrumból: mind olyan emberek, akik hétköznapi külsőjük alatt valami óriási, titkos terhet hordanak magukkal, melytől nem tudnak megszabadulni. Mintha a sorsuk, a végzetük csontrendsze-

rükben, arcuk vonásain már megvolna írva, mint ahogy a Tűzfolyam Gisèle de Pailly-jának arcán, egész viselkedésén Daniel Trasis meglátja a tisztaságot, azt a tisztaságot, melyet hasztalanul keresett Párizsban, mert a női arcok nem őriztek meg semmit a tisztaság rég lefoszlott varázsából. Gisèle arcán szintén ezt a tisztaságot látja. De nemsokára gyanut fog. Gisèle különös barátnője megérkezik egy kis leánnyal: a gyerek Gisèle-re hasonlít. Mindent megtud, Gisèle azonban nem tud ellenállni: mint a háború alatt az elnyűtt arcú kis hadapródnak, most is oda adja magát annak, akit a tűzfolyam elébe sodort.

A könyörületes csók egy martir története, a csúnya és beteg Jean Péloueyre-é, akit a jóakarató plébános ügyessége és a család egy csinos, egészséges leány férjévé tesznek. A leány undorodik a szegény fiatalembertől. Jean orvosa — csinos fiatalember — beleszeret a beteg feleségébe. Noémi érzi, hogy ő is szereti, de szigorú katolikus nevelése nem engedi, hogy csak gondolatban is megcsalja az urát. Férje halála után bezárkózik, teljesen elvonul a világtól. S hordani fogja a gyászt örökre.

Mauriacot fordítani egyike a legnehezebb műfordítói feladatoknak. Nyelvének tömörségét, egyéni fordulatait nehéz visszaadni. Az a mauriaci levegő, mely az óceáni szélből, a fenyők illatából, a virágzó szőlők szagából tevődik össze, a fordítók magyarságán rendszeren elsikkad. Mauriac realiztikusabb kifejezései magyarra fordítva durván hathatnak. Husztiné Révhegyi Rózsa elkerülte ezeket a hibákat. A magyar Mauriacból igazi mauriaci levegőt, igazi mauriaci feszültséget érzünk.

Sárkány Oszkár.

A NAPKELET minden közleményeért írója felel.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: TORMAY CECILE.

Helyettes szerkesztő: KÁLLAY MIKLÓS.

Stephaneum nyomda r. t. — A nyomdáért felelős: IFJ. KOHL FERENC.